

Bölge Adliye Mahkemelerinin Bozma Kararlarının Yokluk Kavramı ile Birlikte Değerlendirilmesi^(*)

Evaluation of the Overturning Decisions of Regional Courts of Justice with the Concept of Absence

Metin KAPLAN

Hâkim, Doktor
Adana Adliyesi

Anahtar Kelimeler

İstinaf,
İstinaf Mahkemeleri,
Ceza Muhakemesi
Hukuku,
Yokluk,
Bozma.

Öz

Kelime anlamı itibarıyla yeniden başlamak veya sözün başı anlamlarıyla özdeşleşen istinaf kavramı, iç hukuk sistemimizde ilk derece mahkemeleri tarafından verilen kararların ilgilerin istemi üzerine bir üst mahkeme tarafından hem hukuken hem de maddi olarak denetlenmesi anlamına gelmektedir. Bu denetimleri yapan üst mahkemeler ise, hukuk sistemimizde istinaf mahkemeleri bir diğer adıyla bölge adliye mahkemeleri olarak adlandırılmaktadırlar. İstinaf mahkemelerinin kuruluş gerekçelerinin yargısal süreçleri kısaltmak, dava taraflarının makul sürede yargılanma haklarını güvence altına almak ve yargılamalar sonucunda verilen kararların isabet derecelerini artırmak olduğu bilinmektedir. Çalışmamızda bu amaçlarla kurulan istinaf mahkemelerinin kuruluş süreçleri, görev ve yetkileri ve bu mahkemeler tarafından verilen kararlara değinilecektir. Özellikle istinaf mahkemeleri tarafından belirli şartların gerçekleşmesi durumunda verilebilecek olan bozma kararlarının uygulamada yarattığı sorunlar üzerinde durulacak olup bu kararların hukuk sistemindeki karşılığını güncel akademik görüşler ve Yargıtay kararları ışığında değerlendirmesi yapılacaktır.

Keywords

Appeal,
Courts of Appeal,
Criminal Procedure
Law,
Absence,
Reversal.

Abstract

In our domestic legal system, the concept of appeal, which is synonymous with the meaning of restarting or the beginning of the word, means that the decisions rendered by the courts of first instance are reviewed both legally and materially by a higher court upon the request of the parties concerned. The higher courts that perform these audits are called courts of appeal, also known as regional courts of justice, in our legal system. It is known that the grounds for the establishment of the courts of appeal are to shorten the judicial processes, to guarantee the rights of the parties to be tried within a reasonable time and to increase the accuracy of the decisions rendered as a result of the proceedings. In our study, the establishment processes, duties and powers of the courts of appeal established for these purposes and the decisions rendered by these courts will be discussed. In particular, the problems created in practice by the reversal decisions that may be issued by the courts of appeal in the event of the fulfillment of certain conditions will be emphasized, and the equivalent of these decisions in the legal system will be evaluated in the light of current academic opinions and decisions of the Court of Cassation.

^(*) Araştırma Makalesi.
Hakem denetiminden geçmiştir.

Gönderim Tarihi: 30.01.2025, Kabul Tarihi: 28.04.2025.

GİRİŞ

Türk Ceza Muhakemesi Kanunu'nda düzenlenen olağan kanun yolu denetimi yollarından olan istinaf mahkemelerinin yargısal faaliyetleri 20.07.2016 tarihinden itibaren başlamıştır. Bu mahkemelerin hukuk sistemimiz içerisinde yer edinmesinin gerekçelerinden biri temyiz merci olarak ceza muhakemesi sistemimizde yer edinen Yargıtay'ın ciddi anlamda artan iş yükünü azaltmaktır. Bu mahkemelerin kurulmasının bir diğer gerekçesi ise, temyiz mahkemesinin artan iş yoğunluğuna paralel bir şekilde dava dosyalarının temyiz merci tarafından incelenme sürelerinin de ortalama üç dört yılı bulmasının beraberinde dosya taraflarının makul sürede yargılanma haklarını da ciddi bir biçimde ihlal etmesidir. İstinaf mahkemelerinin kurulması bu durumun önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Hal böyle olunca yargısal süreçleri kısaltmak, dava taraflarının makul sürede yargılanma haklarını güvence altına almak ve yargılamalar sonucunda verilen kararların isabet derecelerini artırmak amacıyla hukuk sistemimize yasal olarak 2005, faaliyete başlama bakımından ise 2016 yılında giren istinaf mahkemelerinden beklentinin oldukça fazla olduğu anlaşılmaktadır. Bu beklentilere rağmen istinaf mahkemelerinin faaliyete geçmiş olduğu ilk zamanlar haricinde özellikle ilk derece mahkemelerinden gelen dosya sayılarının zamanla artması nedeniyle istinaf mahkemelerince yapılan yargılamaların sürelerinin temyiz denetimine konu olan sürelerle yaklaştığını görmekteyiz.

İstinaf incelemelerinin sürelerinin uzamasına ek olarak özellikle istinaf mahkemelerinin kuruluş gayeleri olarak karşımıza çıkan istinaf incelemesinde hem maddi hem de hukuki anlamda değerlendirme yapma yetki ve görevlerinin dışına çıktıklarını vermiş olduğu kararlardan görmekteyiz. İstinaf mahkemelerinin temyiz merci gibi sadece hukuki denetim yapma işlevini üstlenmesi ilk derece mahkemelerinin mevcut iş yüklerini daha da artırmakta ve istinaf mahkemelerinin kendi kuruluş gayelerinin uzağında kalmalarına yol açmaktadır. Bu çalışmamızda özellikle istinaf mahkemeleri tarafından belirli şartların gerçekleşmesi durumunda verilebilecek olan bozma kararlarının uygulamada yarattığı sorunlar üzerinde durulacak olup bu kararların hukuk sistemindeki karşılığını güncel akademik görüşler ve Yargıtay kararları ışığında değerlendirmesi yapılacaktır. Yine asıl konumuza girmeden önce istinaf kavramından ve mahkemelerince verilebilecek kararlardan bahsedilecektir.

I. İSTİNAF KAVRAMI

İstinaf kavramı kelime anlamı itibarıyla “yeniden başlamak”, “sözün başı” anlamlarına karşılık gelmektedir¹. İstinaf kelimesi aynı zamanda “enf” kelimesinden türemiş olup “müste'nif”in de istinafa başvuran anlamına gelmektedir². İstinaf, iç hukuk sistemimizde ilk derece mahkemeleri tarafından verilen kararlara karşı, karara konu olan uyuşmazlığın taraflarının bir üst mahkemeye başvurarak verilen kararın hem hukuken hem de maddi olarak denetlenmesini istemesi olarak kabul edilmektedir³. İstinaf incelemesi ilk olarak feodalitenin yıkılmasından sonra krallıkların kuvvetlenmesi amacıyla kral mahkemelerinin yetkisinin arttırılması fikriyle ortaya çıkmıştı⁴. Zaman içinde vilayetlerde de parlamentolar kuruldu. Bu parlamentolar yetkilerini krallardan almakta olup senyörlerden almamaktaydı. Bu nedenle istinaf kavramının dolayısıyla istinaf mahkemelerinin kuruluş felsefinde hukuki saiklerden ziyade siyasi saiklerin ön planda olduğu anlaşılmaktadır⁵.

Bir hukuk devleti hukukla bağlı olduğu için devlet içerisinde yaşayan yurttaşlar, devletin işlem ve eylemlerine yönelik olarak hukuki çarelere başvurabilmelidir⁶. Hukuki çareler devletin yaptığı her

¹ ÖZBEK, Veli Özer / DOĞAN, Koray / BACAŞIZ, Pınar: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 16. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 766; ŞAHİN, Cumhur / GÖKTÜRK, Neslihan: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 14. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 623; GÖKCEN, Ahmet / ALŞAHİN, M. Emin / ÇAKIR, Kerim: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 8.Baskı Adalet Yayınevi, Ankara, 2023, s. 745.

² İTİŞGEN, Rezzak: “Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2014, Cilt 5, Sayı 16, s. 377.

³ ÇINAR, Ali Rıza: “İstinaf”, *Fasikül Hukuk Dergisi*, 2010, Cilt 2, Sayı 8, s. 15.

⁴ KUNTER, Nurullah: *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 10.Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1989, s. 1045.

⁵ KUNTER, s. 1045.

⁶ GÖSSEL, Karl Heinz: “İstinaf Kanun Yolu Hakkında Sistematiik Açıklama”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2017, Cilt 12, Sayı 159, s. 57.

türlü eylem ve işlemin yanında aynı zamanda mahkeme kararlarını da kapsamalıdır. İstinaf da bir hukuk devletinin vatandaşına sağladığı hukuki çarelerden biridir⁷. Bu kanun yolu ilk kez 1808 tarihli Fransız Ceza Muhakemesi Kanunu'ndan alınan 1879 tarihli Usul-û Muhakemet-ı Cezaiye Kanun-ı Muvakkat'la hukuk sistemimize girmiştir. İstinaf uygulamasından 1924 yılında, istinaf mahkemelerinde görev yapan hâkimlerin hukuk eğitimi almamış, mübaşirlikten ve tutanak katipliğinden gelen kişiler olması nedeniyle işlerin uzaması ve istinaf mahkemelerinden yanlış kararlar çıkması dolayısıyla vazgeçilmiştir⁸. Aynı zamanda olağan kanun yolu olarak kabul edilen istinaf hukuk sistemimize ikinci kez girmiş ve 20 Temmuz 2016 tarihinden itibaren de yeniden uygulanmaya başlamıştır⁹. Hukuk sistemimize yeniden 25673 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı “Ceza Muhakemesi Kanunu’nda¹⁰ (CMK)” düzenlenerek giren istinaf incelemesi veya faaliyetleri, 20.07.2016 tarihinden itibaren bölge adliye mahkemeleri adıyla başlamıştır¹¹.

İstinaf mahkemeleri, ilk derece mahkemeleri tarafından verilen kararlarda maddi olguların belirlenmesi ve delillerin değerlendirilmesi ve bu olgulara karşılık olarak öngörülen hukuk kurallarının isabetli olup olmadığı, eksik veya tam olarak uygulanıp uygulanmadığı yönünden inceleme yapan mahkemeler olarak karşımıza çıkmaktadır. İstinaf mahkemelerinin amacının bir yargıç veya yargıçlar grubunun verdiği kararın hata ihtimaline binaen üst yetkili yargıç veya yargıçlar grubu tarafından gözden geçirilmesidir¹². İstinaf yolunda ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu karar üst derece mahkemesi olan istinaf mahkemesi tarafından maddi ve hukuki açıdan gözden geçirilir. İstinaf mahkemelerinin en önemli özelliği ilk derece mahkemesinin kararına konu olan olayla ilgili istinaf mahkemesince olaysal yani maddi olgularla ilgili değerlendirme yapılabilmesidir¹³.

Uluslararası hukuk bakımından diğer devletlerin kendi iç mevzuatlarındaki istinaf veya benzeri kurumlarla ilgili düzenlemelerine bakıldığında istinaf mahkemelerinin ilk olarak Fransa’da ortaya çıktığı görülmektedir¹⁴. Fransız ceza hukuku sisteminde hafif suçlara bakan mahkemelerle (*Tribunal de Simple Police*) nispeten önem arz eden ancak ağır ceza gerektiren suçlardan olmayan suçlara bakan mahkemelerin (*Tribunal Correctional*) vermiş olduğu kararlar bakımından istinaf kanun yoluna gidilebilmektedir¹⁵. Fransız ceza hukuku sisteminde ağır ceza gerektiren suçlar bakımından istinaf kanun yoluna gidilememekte olup bu suçlar bakımından temyiz kanun yoluna gidilebilmektedir¹⁶. Alman ceza hukuku sistemi bakımından istinaf kanun yolu iş yükü ağır olan asliye ceza mahkemelerinin kararları bakımından kabul edilmiş olup ağır ceza mahkemelerinin hem dosyalarının az olması hem de asliye ceza mahkemelerine göre baktıkları dosyalara konu suçların daha ağır ceza gerektirmesi nedeniyle bu mahkeme kararları bakımından istinaf kanun yoluna gidilememektedir¹⁷. Ağır ceza mahkemelerinin verdiği kararlar için temyiz kanun yoluna gidilmektedir¹⁸. Ancak Alman Ceza Hukuk sisteminde Atlamalı Temyiz (*Sprungrevision*) dediğimiz yol kullanılmak suretiyle istinaf kanun yoluna tabi olan karara karşı hak sahibi olan kimseler tarafından hukuki meselenin çözümüne yönelik olarak isti-

⁷ GÖSSEL, s. 57.

⁸ YENİSEY, Feridun, *Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf ve Tekrar Kabulü Sorunu* adlı kitabından aktaran ZAFER, Hamide / CENTEL, Nur: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 20. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 920.

⁹ YENİSEY, Feridun / NUHOĞLU Ayşe: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 945.

¹⁰ 04.12.2004 tarihli ve 25673 sayılı Resmî Gazete.

¹¹ ÖZEN, Muharrem: “Türk Ceza Muhakemesinde İstinaf”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2016, Cilt 4, Sayı 65, s. 2339.

¹² SOYASLAN, Doğan: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 6.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, s. 542.

¹³ ÇAKIR, Kerim: “Ceza Muhakemesinde Bölge Adliye Mahkemesinin Bozma Kararı Vermesi ve Bozma Sonrası Direnme Yasağı”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 2022, Cilt 17, Sayı 195, s. 49.

¹⁴ BİRTEK, Fatih, *Ceza Muhakemesinde İstinaf*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019 (İstinaf), s. 79.

¹⁵ TEZCAN, Durmuş, “Fransız Ceza Muhakemesinde İstinaf (Fransız Ceza Muhakemesi)” adlı makalesinden aktaran BİRTEK, *İstinaf*, s. 79.

¹⁶ YENİSEY, Feridun, *Ceza Muhakemesinde İstinaf ve Tekrar Kabulü* adlı kitabından aktaran BİRTEK, *İstinaf*, s. 79.

¹⁷ KINZIG, Jörg / ÖZKAN, Salih: “Almanya’da Kanun Yolu Konulu Bilimsel Araştırma”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2012, Cilt 12, Sayı 159, s. 110.

¹⁸ BİRTEK, *İstinaf*, s. 82; KINZIG / ÖZKAN, s. 111.

nafe incelemesine gidilmeksizin doğrudan temyiz yoluna gidilebilmektedir¹⁹. Hükümün esasına yönelik olarak atlamalı temyiz yolu kullanılamaz²⁰.

II. TÜRK CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA İSTİNAF KANUN YOLU

A. Genel Olarak

İstinaf kanun yolu, CMK ile birlikte hukuk sistemimize giren ve mülga 1412 sayılı “Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu (CMUK)” içerisinde düzenlenmemiş olan bir denetim yoludur. CMK’nın 272 vd. maddelerinde düzenlenen istinaf kanun yolunda adli yargı ilk derece mahkemeleri tarafından verilen kararların ilk olarak denetimi yapılmaktadır. Yani belirli istisnalar dışında ilk derece mahkemeleri tarafından verilen son kararlara karşı yalnızca istinaf kanun yoluna gidilebilir. Bu noktada istinaf mahkemesi bir hükmü, olay, kanıtlama ve hukuksal açılardan kontrolünü yapan yargı mercidir. İstinaf yoluyla incelemeyi yapan mahkemeler, “Bölge Adliye Mahkemeleri”dir²¹ (BAM). BAM tarafından yapılan istinaf kanun yolu denetimi, henüz ilk derece mahkemesi tarafından verilen karar kesinleşmeden bu karar üzerinde denetim yapılması nedeniyle bir olağan kanun yolu denetimidir²².

Temyiz kanun yolu, ilk derece mahkemeleri tarafından verilen ve henüz kesinleşmemiş olan kararların Yargıtay tarafından sadece hukuki olarak denetlenmesine konu olan bir olağan kanun yoludur²³. İstinaf mahkemeleri yani BAM’lar faaliyete geçinceye kadar ilk derece mahkemesince verilen ve henüz kesinleşmeyen son kararlar bakımından olağan yargısal denetim Yargıtay tarafından yapıldı. İstinaf ve temyiz olağan kanun yollarını birbirinden ayıran en önemli özellik temyizde delillerle temas edilerek öğrenme muhakemesi yapılamamasına karşılık, istinaf incelemesinde gerekmesi durumunda delil incelemesi de yapılarak esas hakkında yeni bir karar verilmesidir²⁴. Bu noktada temyizde Yargıtay delillerle temas ederek öğrenme yargılaması yapmamasına karşın, istinaf yolunda BAM gerektiğinde delilleri de inceleyerek (mağdur ve sanık ile tanıkları dinleyip keşif yaparak bilirkişi görüşü almak suretiyle) esas hakkında yeni bir karar verebilir²⁵. Bu şekilde BAM yaptığı maddi yani olaysal yargılama sonucunda esas mahkemesinin yanlışlığını saptadığı takdirde ilk hükmü düzeltir ve esas hakkında da ilk derece mahkemesi gibi kararını verir²⁶. İstinaf incelemesinden farklı olarak temyiz incelemesinde Yargıtay temyiz incelemesi kapsamında önüne gelen mahkeme kararında hukuka aykırılıkların var olup olmadığına bakar. Hükümde herhangi bir hukuka aykırılık söz konusu değilse kararı onar yok eğer ilk derece mahkemesi kararında hukuka aykırılık veya aykırılıklar söz konusu ise BAM’lardan farklı olarak ilk derece mahkemesinin yerine geçerek yeniden yargılama yapamaz, böyle bir durumda kararı bozar²⁷.

B. İstinaf Kanun Yoluna Tabi Olan Hükümler

1. İlgililerin Talebi Üzerine İstinaf

İlk derece mahkemeleri tarafından verilen hükümlere karşı istinaf kanun yoluna müracaat edilebilmektedir. Başka bir anlatımla genel kural gereği ilk derece mahkemeleri tarafından verilen ve istinafa tabi olan kararlar bakımından ilgililerin talebi üzerine ancak istinaf kanun yoluna gidilebilir. Kural

¹⁹ BİRTEK, *İstinaf*, s. 82-83; KINZIG / ÖZCAN, s. 111.

²⁰ GÖRKEMLİ, Burcu: *Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf Kanun Yolunda Kovuşturma*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s. 65.

²¹ YAŞAR, Osman: *Ceza Muhakemesi Kanunu*, 6.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 3524.

²² ÖZBEK / DOĞAN / BACAŞIZ, s. 766.

²³ SELÇUK, Sami: “Temyiz Denetiminin Sınırları ve Bu Sınırlara Uymamanın Kaçınılmaz Sancıları/Sonuçları/Açmazları/Tehlikeleri”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2013, Cilt 19, Sayı 2, s. 330.

²⁴ YENİSEY / NUHOĞLU, s. 945.

²⁵ YAŞAR, s. 3525.

²⁶ YAŞAR, s. 3525.

²⁷ KARAKEHYA, Hakan: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 5. Baskı, Nisan Kitabevi, Eskişehir, 2023, s. 509.

olarak istinaf kanun yoluna tabi olan kararlar CMK'nın 272. maddesinin 1. fıkrası "*İlk derece mahkemelerinden verilen hükümlere karşı istinaf yoluna başvurulabilir. Ancak, onbeş yıl ve daha fazla hapis cezalarına ilişkin hükümler, bölge adliye mahkemesince re'sen incelenir.*" şeklinde düzenlenmiştir. Doğrudan aleyhine istinaf yoluna başvurulabilen kararlara kanun koyucu hüküm adını vermiştir. Bunlar ilk derece mahkemeleri tarafından verilen mahkumiyet, beraat, ceza verilmesine yer olmadığı ve düşme kararlarıdır²⁸. İstinafa tabi olan kararların niteliklerine bakıldığı zaman bu kararların ilk derece mahkemeleri tarafından verilen ve bu kararlarla birlikte ilk derece mahkemelerinin söz konusu dosyalardan el çektikleri anlaşılmaktadır²⁹. İstinaf kanun yolu merci olan BAM'ların görev ve yetki alanına giren kararların 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkındaki Kanun'un 8. maddesinde "*Bölge adliye mahkemelerinin, 26.9.2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun geçici 2 nci maddesi uyarınca Resmî Gazetede ilân edilecek göreve başlama tarihinden önce verilen kararlar hakkında, kesinleşinceye kadar Ceza Muhakemesi Usulü Kanununun 322 nci maddesinin dördüncü, beşinci ve altıncı fıkraları hariç olmak üzere, 305 ilâ 326 ncı maddeleri uygulanır*" şeklindeki düzenleme ve BAM'ların 20.07.2016 tarihinde göreve başlama tarihleri dikkate alınarak bu tarihten sonra verilen son kararlardır. Bu tarihten önce verilen kararlar bakımından temyiz merci olan Yargıtay görev ve yetkilidir³⁰. BAM'ların faaliyete geçme tarihi olan 20.07.2016 tarihinden önce ilk derece mahkemeleri tarafından karar verilen ve temyiz merci olan Yargıtay'a gidip de Yargıtay tarafından bozulup kararı veren ilk derece mahkemelerine geri gönderilen dosyalar bakımından ise, bu dosyalar için yeniden ilk derece mahkemeleri tarafından istinafların kurulmasından sonra karar verilmesi durumunda da kanun yolu merci olarak temyiz kanun yolu yani Yargıtay göre ve yetkili olarak başvurulacak olan mercidir³¹.

Son olarak 7499 sayılı kanun ile değişik CMK'nın 231. maddesinin 12. fıkrasında yer alan düzenleme kapsamında CMK'nın 272. maddesinin üçüncü fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı istinaf yoluna başvurulabilir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması (HAGB) kararlarının istinaf kanun yoluna tabi hale getirilmesinde Anayasa Mahkemesinin vermiş olduğu bir kararında³² "... Öte yandan 5271 sayılı Kanun'un 231. maddesinin (12) numaralı fıkrasında, 28.3.2023 tarihli ve 7445 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 21. maddesiyle yapılan değişiklikle itiraz merciinin esasa ilişkin hukuka aykırılık iddiaları yönünden de HAGB kararını denetlemesi zorunluluğu getirilmiş ise de bu durum hükmün denetlenmesini talep etme hakkı ile mahkemeye erişim hakkının sınırlandığı gerçeğini değiştirmemektedir. Zira dava konusu kuralın kapsamında kalan hükümler yönünden olağan denetim mercii istinaf kanun yolu olarak düzenlenmişken sanığın HAGB uygulanmasını kabul etmesi ve mahkemenin HAGB kararı vermesiyle artık bu yola başvuru imkânı ortadan kalkmaktadır. Sanığın geçerli bir feragat iradesi olmaksızın kanunen tâbi olduğu istinaf yoluna başvurusunun bu aşamada imkânsız kılınması -alternatif bir denetim mekanizması getirilmiş olsa bile- hükmün denetlenmesini talep etme hakkı ile mahkemeye erişim hakkını sınırlamaktadır...." gerekçesi ile CMK'nın 231. maddesinin 12. fıkrasını iptal etmesi etkili olmuştur.

2. Re'sen İstinafa Tabi Olan Kararlar

CMK'nın 272. maddesinin 1. fıkrasının 2. cümlesinde "... Ancak, onbeş yıl ve daha fazla hapis cezalarına ilişkin hükümler, bölge adliye mahkemesince re'sen incelenir..." şeklindeki düzenleme kapsamında ilk derece mahkemesi tarafından karar verilen dosyanın ilgilileri yani sanık, katılan, savcı,

²⁸ TOROSLU, Nevzat / FEYZİOĞLU, Metin: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 16. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2016, s. 340.

²⁹ YURTCAN, Erdener: *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi (CMK) Mart 2019 Tarihi İtibariyle 7165 Sayılı Kanun ile Birlikte*, 9. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 1041.

³⁰ GÖKCEN / ALŞAHİN / ÇAKIR, s. 746.

³¹ Yargıtay, 13. CD, T. 26.10.2016, E. 2016/18187, K. 2016/14273 (Yargıtay Karar Arama).

³² AYM, T. 01.06.2023, E. 2022/120, K. 2023/107 (Norm Kararlar Bilgi Bankası).

müdafî veya vekili vs. tarafından istinaf edilmesi bile mahkemeler tarafından verilen on beş yıl veya daha uzun süreli hapis cezaları bakımından zorunlu olarak istinaf yolunu düzenlemiştir. Kanun koyucu bazı suçlara verilen cezalar bakımından bu cezaların kişiler üzerinde yaratabileceği ağır etki ve olası hak kayıplarını göz önüne alarak ilgililer tarafından herhangi bir gerekçeyle istinaf edilmeyen kararlar bakımından istinaf kanun yolu denetimini zorunlu tutmuştur. Bu kanun maddesiyle tek bir suç için verilen ağırlaştırılmış müebbet, müebbet veya on beş yıl veya daha uzun süreli olarak verilen özgürlüğü bağlayıcı cezalar bakımından bu kararların ilgileri tarafından istinaf edilmese bile BAM'lar tarafından re'sen incelenenleri düzenlenmiştir. Buradaki hapis cezalarının süreleri, soyut değil somut cezaya göre belirlenir. Bu nedenle her bir suç yönünden faile verilen ceza ayrı ayrı ele alınacaktır³³.

3. İstinafa Tabi Olmayan Kararlar

Kural olarak ilk derece mahkemeleri tarafından verilen bütün kararlara yönelik olarak istinaf kanun yoluna başvurulabilir. Ancak kanun koyucu ilk derece mahkemeleri tarafından verilen bazı hükümlere karşı bu hükümlerin kamusal açıdan ve bireyler bakımından ortaya çıkardığı mağduriyetin az olması ve bu suçların önemsizliğini dikkate alarak bazı kararları istinaf denetimi dışında tutmuştur. Kanun koyucu tarafından istinaf kanun yolu dışında tutulan kararlar bakımından bu kararlara karşı ancak olağanüstü kanun yollarına(örneğin kanun yararına bozma yolu) gidilebileceği belirtilmiştir³⁴. İstinaf kanun yoluna tabi olmayan kararlar kanun koyucu tarafından 7499 sayılı Kanun ile değişik CMK'nın 272. maddesinin 3. fıkrasında şu şekilde düzenlenmiştir:

“a) (Değişik: 31/3/2011-6217/23 md.) Hapis cezasından çevrilen adli para cezası hariç olmak üzere, sonuç olarak belirlenen onbeşbin Türk Lirası dâhil adli para cezasına mahkûmiyet hükümlerine,

b) Üst sınırı beşyüz günü geçmeyen adli para cezasını gerektiren suçlardan beraat hükümlerine,

c) Kanunlarda kesin olduğu yazılı bulunan hükümlere, Karşı istinaf yoluna başvurulamaz. (Ek cümle: 14/4/2020-7242/17 md.) Bu suretle verilen hükümler tekrare esas olmaz.”

7499 sayılı Kanun öncesinde hapis cezasından çevrilen seçenek yaptırım olarak adli para cezasına çevrilen cezalar haricinde doğrudan doğruya verilen 3.000 TL ve altındaki adli para cezaları bakımından istinaf kanun yolu denetimini kapalı tutmuştu. Ancak enflasyondan kaynaklı para değerinin gerilemesi nedeniyle söz konusu olan 3.000 TL tutarı yerinde olarak yeni düzenleme ile 15.000 TL olarak belirlenmiştir. Son olarak 7499 sayılı Kanun ile değişik CMK'nın 231/12. maddesinde. maddesinin 12. Fıkrası şu şekilde düzenlenmiştir:

“272 nci maddenin üçüncü fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı istinaf yoluna başvurulabilir. Bölge adliye mahkemesi tarafından verilen kararlar hakkında 286 ncı madde hükümleri uygulanır. 272 nci maddenin üçüncü fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının ilk derece mahkemesi sıfatıyla bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay tarafından verilmesi hâlinde temyiz yoluna gidilebilir. İstinaf ve temyiz yolunda karar ve hüküm, usul ve esasa ilişkin hukuka aykırılıklar yönünden incelenir.”

Bu düzenleme gereğince ilk derece mahkemelerince verilen HAGB kararları bakımından öngörülen adli para cezasının CMK'nın 272. maddesinin 3. fıkrasının a bendi kapsamında kalması durumunda HAGB kararı için herhangi bir olağan kanun yolu öngörülmediğinden istinaf kanun yoluna da gidilemeyecektir.

³³ GÖKCEN / ALŞAHİN / ÇAKIR, s. 748.

³⁴ YAŞAR, s. 3526

C. İstinaf İncelemesi Aşamaları

1. İlk İnceleme Aşaması

İlk derece mahkemesi tarafından verilen karara karşı istinaf mahkemesine gitme yetkisi bulunan kişiler, ilk derece mahkemesinin kararının tebliğ edilmesinden sonra 2 hafta içerisinde ilk derece mahkemesinin kararına yönelik olarak istinaf başvurusunda bulunabilirler. Kararın usul veya esas yönünden hukuka aykırı olduğunu düşünen sanık, sanık müdafisi, katılan, katılan vekili veya cumhuriyet savcısı istinafta talebinde bulunabilir³⁵. Tarafların istinaf başvurusunda bulunması sonrasında CMK'nın 275. maddesinin 1. fıkrası "*Süresi içinde yapılan istinaf başvurusu, hükmün kesinleşmesini engeller.*" şeklinde belirtildiği üzere ilk derece mahkemesince verilen kararın infazına başlanamaz. İstinaf başvurusu ile birlikte hükmün kesinleşmesi engellenir. İstinaf başvurusu sonrası dosyanın düştüğü istinaf dairesi başvuruyla ilgili esas yönünden değerlendirme yapmadan önce istinaf başvurusunun süresi içerisinde yapılmadığına kanaat getirmesi veya başvuran kişinin başvuru yetkisinin olmaması durumunda veya başvuru konusu dosyanın istinafa tabi olmaması durumunda başvuruyu reddeder³⁶.

2. İstinaf Başvurusunun Esastan İncelenmesi

Temyiz kanun yolundan farklı olarak istinaf incelemesi istinaf mahkemeleri tarafından işin esasına girilmek sureti ile yapılmaktadır. Başka bir anlatımla karar dosya üzerinden değil gerekmesi durumunda duruşma açılarak verilir. Bu kapsamda istinaf mahkemesi önüne gelen istinaf başvurusuna konu olan dosyada ilk incelemeyi yaptıktan sonra herhangi bir eksiklik görmezse işin esasına geçer³⁷. İşin esasına geçen mahkeme söz konusu dosyada hem maddi vakıa denetimi hem de hukuki denetim yani hukuk kurallarının doğru uygulanıp uygulanmadığını kontrol eder³⁸. İstinaf mahkemesi, yalnız itiraz konusu sorunla sınırlı olmayıp, istinaf davasının kabul edilebilirliğini her bakımdan inceleyecektir³⁹. İstinaf mahkemesinin itirazın kabulü ve reddine ilişkin kararları kesindir; bu kararlara karşı kanun yolu bulunmamaktadır ve bu kararların geri alınması mümkün değildir. İtirazın, istinaf mahkemesince kabul edilmesi, ilk derece mahkemesinin ret kararının kaldırılması anlamına gelmektedir⁴⁰. İstinaf mahkemesi dosyayı ve dosyadaki mevcut delilleri inceledikten sonra CMK'nın 280. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen kararlardan birine hükmedebilir.

III. İSTİNAF MAHKEMELERİ TARAFINDAN VERİLEBİLECEK KARARLAR

CMK'nın 280. maddesindeki düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere istinaf mahkemeleri istinaf başvurusu sonrasında önüne gelen dosyayı maddi ve hukuki olarak inceledikten sonra ilk derece mahkemesince verilen kararda esas ve usul yönünden bir hukuka aykırılık tespit etmezse istinaf başvurusunun esastan reddine, CMK'nın 303. maddesinin 1. fıkrasının (a), (c), (d), (e), (f), (g) ve (h) bentlerinde yer alan ihlallerin varlığı hâlinde hukuka aykırılığın düzeltilerek istinaf başvurusunun esastan reddine⁴¹, kanun koyucu tarafından kanunda istinaf mahkemeleri tarafından yapılan incelemede CMK'nın 289 uncu maddenin birinci fıkrasının (g) ve (h) bentleri hariç diğer bentlerinde belirtilen bir hukuka aykırılık nedeninin bulunması hâlinde hükmün bozulmasına ve dosyanın yeniden incelenmek ve hükmolünmek üzere hükmü bozulan ilk derece mahkemesine veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği diğer bir ilk derece mahkemesine gönderilmesine karar verebilir veya kanunen öngörülen bozma veya esastan ret şartları dışında başka bir maddi veya hukuki hatanın istinaf mahkemesi tara-

³⁵ HAKERİ, Hakan / ÜNVER, Yener: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 22. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2024, s. 2246.

³⁶ ZAFER / CENTEL, s. 924.

³⁷ ZAFER / CENTEL, s. 924.

³⁸ ÖZBEK / DOĞAN / BACAŞIZ, s. 774; ŞAHİN / GÖKTÜRK, s. 625.

³⁹ KARAKEHYA, s. 499.

⁴⁰ ÖZEN, *İstinaf*, s. 2359.

⁴¹ ZAFER / CENTEL, s. 926.

findan tespit edilmesi durumunda istinaf mahkemesince dosya için duruşma açılarak inceleme kararı verilir⁴². İstinaf incelemesi neticesinde istinaf mahkemesi tarafından verilecek kararlar arasında düşme kararından söz edilmemişse de af, zamanaşımı, sanığın ölümü gibi davayı düşüren sebeplerin varlığı halinde düşme kararı dışında başka bir karar vermesi mümkün olmayacağından istinaf mahkemesi tarafından da bu durumların varlığı halinde düşme kararı verilmesi gerekir⁴³.

A. İstinaf Mahkemesince Dosya Üzerinden Verilen İstinaf Başvurusunun Esastan Reddi Kararı

İlk derece mahkemesi tarafından verilen karar dosya tarafı veya taraflarınca istinaf edildikten sonra istinaf mahkemesi söz konusu başvuruyu usulen inceledikten sonra istinaf başvurusunun hukuka uygun olduğuna kanaat getirirse dosyayı esastan ele almaya başlar. İstinaf mahkemesince dosya üzerinden yapılan inceleme sonucunda, ilk derece mahkemesince yapılan yargılama sonucunda delillerin tam olduğuna, ilk derece mahkemesinin hükmünde usule veya esasa ilişkin hukuka aykırılık bulunmadığını ve ispat bakımından ilk derece mahkemesinin yaptığı değerlendirmeyi yerinde bulursa istinaf başvurusunun esastan reddine karar verir⁴⁴. İstinaf başvurusunun esastan reddi kararı hukuk sistemimiz bakımından kanıksanmış olan Yargıtay tarafından temyiz yolu incelemesi sonucunda ilk derece mahkemesinin kararının hukuka uygun bulunması durumunda verilen onama kararına benzeyen bir karardır⁴⁵.

İstinaf mahkemesince verilen esastan ret kararı, ilk derece mahkemesince verilen kararın, kural olarak, her yönüyle usul ve esas yönünden kanuna uygun olduğunu, delillerin tam olarak toplandığını, fiil ve fail arasındaki ilişkinin ortaya konulduğunu ve hükmün, kanunda belirtilen koşulları taşıdığını ifade etmektedir⁴⁶. Buna karşın, esastan ret kararı verilmesi, hükmün, her zaman ve her yönüyle usul ve kanuna uygun olduğunu göstermez. Şöyle ki, aleyhe istinaf talebi bulunmayan bir durumda, sanık aleyhine olan hükümler uygulanarak eksik ceza tayin edilmiş olsa bile belirtilen yanlışlık ile aleyhe istinaf talebi bulunmadığı için hükmün düzeltilmediği veya bozulamadığı hususları, karar yerine yazılarak esastan ret kararı verilecektir⁴⁷.

B. Dosya Üzerinden Verilen Hukuka Aykırılık Giderilerek İstinaf Başvurusunun Esastan Reddi Kararı

6545 ve 7035 sayılı Kanunlarla değişik CMK'nın 280. maddesinin 1. fıkrasının a bendinde sayılan gerekçelerden birinin varlığı durumunda istinaf mahkemesi, istinaf incelemesi yaparken dosyayı bozmadan kendisi dosya üzerinden duruşma vb. açmaksızın hukuka aykırılığı kendisi gidererek dosya hakkında düzeltilerek esastan ret kararı verir⁴⁸. Bu karar ile ilgili düzenleme kanun koyucu tarafından 6545 ve 7035 sayılı Kanunlarla değişik CMK'nın 280. maddesinin 1. fıkrasının a bendinde *sayılan* “İlk derece mahkemesinin kararında usule veya esasa ilişkin herhangi bir hukuka aykırılığın bulunmadığını, delillerde veya işlemlerde herhangi bir eksiklik olmadığını, ispat bakımından değerlendirmenin yerinde olduğunu saptadığında istinaf başvurusunun esastan reddine, 303 üncü maddenin birinci fıkrasının (a), (c), (d), (e), (f), (g) ve (h) bentlerinde yer alan ihlallerin varlığı hâlinde hukuka aykırılığın düzeltilerek istinaf başvurusunun esastan reddine, ...” şeklinde düzenlenmiştir. 2014 yılında 6545 sayılı ve 2017 yılında 7035 sayılı Kanun ile birlikte yapılan değişikliklerle istinaf mahkemele-

⁴² ZAFER / CENTEL, s. 927.

⁴³ KARAKEHYA, s. 500.

⁴⁴ YENİSEY / NUHOĞLU, s. 962; ŞAHİN / GÖKTÜRK, s. 629; ÖZBEK / DOĞAN / BACAŞIZ, s. 775; SOYASLAN, s. 548; GÖKCEN / ALŞAHİN / ÇAKIR, s. 757.

⁴⁵ YENİSEY / NUHOĞLU, s. 962.

⁴⁶ KARAKEHYA, s. 499.

⁴⁷ ATALAN, Mustafa: “Türk Ceza Yargılamasında İstinaf Mahkemesi Kararlarının Kesin Niteliği ve Kanun Yollarına Başvuru”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2023, Sayı 53, s. 53.

⁴⁸ ZAFER / CENTEL, s. 926.

rinin Yargıtay’a benzetilmesi akımı sürdürüldü ve böylelikle istinaf mahkemelerince CMK’nın 280. maddesinin 1. fıkrasının a bendi uyarınca yapılan kabul incelemesi sırasında ceza dairesine davanın esasına hükmetme yetkisi tanındı⁴⁹.

İstinaf mahkemelerince yapılan inceleme neticesinde ilk derece mahkemesince verilen kararın bozulmasını veya istinaf mahkemesince yeniden davanın görülmesini gerektiren sebeplerden birinin var olmaması ancak başka bir hukuka aykırılığın varlığı durumunda istinaf mahkemesinin ilk derece mahkemesinin kararını düzeltmek suretiyle başvuruyu esastan reddedebileceğini ifade etmiştik. İstinaf mahkemesinin CMK’nın 280/1-a maddesinde zikredilen haller dışında da ilk derece mahkemesinin kararını bozmadan kendisi dosya üzerinden düzeltme kararı vererek başvuruyu reddedebileceği haller söz konusudur. Bu haller 6545 ve 7035 sayılı Kanun ile değişik CMK’nın 280. maddesinde düzenlenmiştir⁵⁰. Kanun koyucu tarafından kanunda öngörülen hallerden birinin varlığı durumunda istinaf mahkemesi ilk derece mahkemesinin kararını düzelterek onamasını, ilk derece mahkemesinin kararını ıslah etmek suretiyle onaması olarak da adlandırabiliriz⁵¹.

C. İstinaf Mahkemesince Verilen Dosyanın Yeniden Görülmesi ve Duruşma Kararı

İstinaf mahkemesi ilk derece mahkemesi tarafından verilen kararın dosya tarafları tarafından istinaf edilmesi neticesinde kanunen öngörülen istinaf başvurusunun esastan reddi veya düzeltmek suretiyle istinaf başvurusunun esastan reddi kararının verilmesinin mümkün olmadığı ve aynı şekilde istinaf mahkemesi tarafından dosyasının kanunen öngörülen bozma şartlarının oluşmaması nedeniyle bozulamayacağını anlaşılmaması durumunda dosyada tespit ettiği hukuka aykırılıkları gidermek için istinaf mahkemesi dosyayı incelemeye alacaktır⁵². İstinaf mahkemesi bu kararla birlikte ilk derece mahkemesinin kararında usule veya esasa ilişkin hukuka aykırılık bulunduğunu, delillerde veya işlemlerde bir eksiklik olduğunu, sübut noktasında yapılan değerlendirmenin hatalı olduğunu tespit etmiş olmaktadır⁵³. Bu kararla birlikte istinaf mahkemesi tarafından daha önce ilk derece mahkemesi tarafından yapılan kovuşturma işlemlerinin başına dönülmekte ve kovuşturma işlemleri yeniden yapılmaktadır. Bu kararı aldıktan sonra istinaf mahkemesi ilk derece mahkemesince verilen hükümdeki maddi meselede sonucu etkileyen bir hata veya ciddi bir hukuka aykırılık bulunduğunu tespit eder ve açılan istinaf davasının temelini sağlam olduğunu tespit ederse gerekli tedbirleri aldıktan sonra davanın yeniden görülmesine ve duruşma hazırlığı işlemlerine başlanmasına karar verir. Bu aşamaya kadar istinaf mahkemesince ilk derece mahkemesi kararı hala kaldırılmadığı için hukuk düzenindeki varlığını sürdürmeye devam etmektedir⁵⁴.

Bu noktada istinaf mahkemesi tarafından duruşma açılmasına karar verilmesi sonrasında duruşma işlemlerine hazırlık aşamasında tıpkı ilk derece mahkemesi gibi gerekli görmesi durumunda tanık dinleyebilecek, gerekmesi durumunda keşif yapabilecek, bilirkişiye başvurabilecek ve yargılamayla ilgili müzekkere yazılması gibi tüm işlemleri yapabilecektir⁵⁵. İstinaf mahkemesine duruşma öncesinde duruşma sırasında yapılacak işlemler ve toplanacak delillerle ilgili hazırlıkları yapma yetkisinin verilmesinin altında istinaf duruşmasının tek celsede bitirilmesi amacı yatmaktadır⁵⁶. Kanun koyucu bu hususu CMK’nın 281. maddesinin 2. fıkrasında “*Mahkemece, gerekli görülen tanıkların, bilirkişilerin dinlenilmesine ve keşfin yapılmasına karar verilir.*” şeklinde düzenlemiştir.

⁴⁹ YENİSEY / NUHOĞLU, s. 963.

⁵⁰ GÖKCEN / ALŞAHİN / ÇAKIR, s. 757.

⁵¹ ZAFER / CENTEL, s. 925.

⁵² ZAFER / CENTEL, s. 927.

⁵³ ŞAHİN / GÖKTÜRK, s. 632.

⁵⁴ YENİSEY / NUHOĞLU, s. 965.

⁵⁵ ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞSIZ, s. 778.

⁵⁶ ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞSIZ, s. 778.

İstinaf mahkemesi tarafından duruşma evresi tamamlandıktan sonra iki şekilde karar verilebilir⁵⁷. Söz konusu kararlar ilk derece mahkemesinin kararının duruşmalı olarak yapılan işlemler neticesinde hukuka uygun olduğunun anlaşılması durumunda istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmesi ki bu durumda ilk derece mahkemesinin kararı onanmış olur ya da ilk derece mahkemesinin kararının hukuka aykırı olduğuna istinaf mahkemesi tarafından kanaat getirilmesi durumunda ilk derece mahkemesi kararı kaldırılarak yeniden hüküm kurulmasıdır⁵⁸. İstinaf mahkemesi tarafından ilk derece mahkemesi kararı kaldırıldıktan sonra CMK'nın 223. maddesindeki kararlardan birine göre karar verilebilir⁵⁹. İstinaf mahkemesi tarafından verilen karar kararı istinaf etmemiş sanıklar yönünden istinaf kararına konu olan hususların bu kişiler açısından uygulanma olanağı varsa karar istinaf başvurusunda bulunmayan sanıklara da sirayet edecektir⁶⁰. Bu husus CMK'nın 280. maddesinin 3. fıkrasında *“Birinci ve ikinci fıkra uyarınca verilen kararların sanık lehine olması hâlinde, bu hususların istinaf isteminde bulunmamış olan diğer sanıklara da uygulanma olanağı varsa bu sanıklar da istinaf isteminde bulunmuşçasına verilen kararlardan yararlanırlar.”* şeklinde düzenlenerek hüküm altına alınmıştır.

D. İstinaf Mahkemesince Dosya Üzerinden Verilen Bozma Kararı

İstinaf başvurusuna konu olan ilk derece mahkemesi kararında kanun koyucu tarafından öngörülen bozma gerekçelerinden en az birinin varlığı durumunda istinaf mahkemesince dosya üzerinden yapılan inceleme sonucunda dosyanın bozularak kararı veren veya kanunen bakmakla görev ve yetkili başka bir mahkemeye dosyanın gönderilmesine karar verilir⁶¹. Kanun koyucu istinaf mahkemelerince verilebilecek bozma kararlarıyla ilgili 7079 sayılı Kanun ile değişik CMK'nın 280. maddesinin 1. fıkrasının e bendinde *“İlk derece mahkemesinin kararında 289 uncu maddenin birinci fıkrasının (g) ve (h) bentleri hariç diğer bentlerinde belirtilen bir hukuka aykırılık nedeninin bulunması hâlinde hükmün bozulmasına ve dosyanın yeniden incelenmek ve hükmolünmek üzere hükmü bozulan ilk derece mahkemesine veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği diğer bir ilk derece mahkemesine gönderilmesine”* şeklinde düzenlenmiştir.

7079 sayılı Kanun öncesinde CMK'nın 289. maddesinin 1. fıkrasının g ve h bentlerinde düzenlenen ilk derece mahkemesinin kararının gerekçe içermemesi veya ilk derece mahkemesince yapılan yargılama sonucunda savunma hakkının sınırlandırılması durumunda ilk derece mahkemesinin kararının bozulması söz konusu olmaktadır⁶². İstinaf mahkemelerinin faaliyete geçmelerinden sonra özellikle istinaf mahkemeleri tarafından kanunen öngörülen bozma sebepleri dışına çıkılabilmesi için CMK'nın 289. maddesinin 1. fıkrasının g ve h bentlerinin istinaf mahkemelerince bozma gerekçesi olarak kullanılması yargı camiasında ciddi tartışmalara⁶³ sebep olduğu için kanun koyucu söz konusu tartışmalı maddeleri mutlak bozma sebepleri arasından çıkarmıştır. 7079 sayılı Kanun ile birlikte getirilen değişikliklerle birlikte bozma sebebi olarak kabul edilen en esnek iki hukuka kesin aykırılık hali bozma sebebi olmaktan çıkarılmıştır⁶⁴.

Değişiklikten sonra bölge adliye mahkemeleri, istinafa konu kararın gerekçe ve savunma hakkının ihlali nedenlerine dayalı olarak bozma kararı veremeyeceklerdir⁶⁵. Bu durum, bölge adliye mahkeme-

⁵⁷ YENİSEY / NUHOĞLU, s. 969.

⁵⁸ YENİSEY / NUHOĞLU, s. 969.

⁵⁹ KARAKEHYA, s. 501.

⁶⁰ ZAFER / CENTEL, s. 929.

⁶¹ SOYASLAN, s. 549.

⁶² BİRTEK, Fatih: “Beraat Kararının İstinaf Kanun Yolunda Bozulması Sonrasında Verilen Mahkûmiyet Kararının Temyiz Edilebilirliğine İlişkin Tartışma”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2023, Cilt 25, Sayı 2 (Beraat Kararının İstinaf Kanun Yolunda Bozulması), s. 458.

⁶³ İlk derece mahkemesi tarafından verilen kararın istinaf edilmesi neticesinde istinaf mahkemesi tarafından ilk derece mahkemesinin kararının gerekçe içermemesi nedeniyle verilen bozma kararı üzerine yapılan tartışmalar için bkz. <https://t24.com.tr/haber/enis-berberoglu-kararinda-yetki-tartismasi-simdi-ne-olacak,484808>, <https://sen.av.tr/tr/makale/Anayasa-Mahkemesi-Enis-Berberoglu-Kararini-Yanlis-Mahkemeye-mi-Gonderdi> (ET: 02.12.2024).

⁶⁴ ŞAHİN / GÖKTÜRK, s. 633.

⁶⁵ BİRTEK, *Beraat Kararının İstinaf Kanun Yolunda Bozulması*, s. 459.

lerinin görev kurallarına aykırılık haricinde, bozma kararı verme olağanı ciddi biçimde ortadan kaldırmıştır. Çünkü hükmün hukuka aykırı delillere dayanması da dahil olmak üzere, CMK'nın 289. maddesinin g ve h bentleri haricindeki kesin hukuka aykırılık hallerine kolay rastlanmamaktadır⁶⁶. Bu düzenleme ile birlikte daha öncede ifade ettiğimiz gibi istinaf mahkemelerinin faaliyete geçmiş olduğu ilk dönemlerde bu iki nedene dayalı olarak çok sayıda bozma kararı verilmesi özellikle ilk derece mahkemelerinde ciddi huzursuzluklar yaratmıştı. Bu şekilde istinaftan beklenen yeniden yargılama yaparak yeni hüküm verme usulü uygulamaya geçirilememiş bilakis istinaf mahkemeleri Yargıtay gibi faaliyet göstermeye başlamıştı⁶⁷. Söz konusu düzenlemeyi hukuki bir ihtiyaçtan öte kamuoyu gündemine gelen bir ya da birkaç dosyayla ilgili uygulamada ortaya çıkan soruna karşı etki-tepki düzenlemesi olarak kabul eden görüşler de doktrinde dile getirilmiştir⁶⁸. Yine doktrinde kanun koyucu tarafından 7079 sayılı Kanun ile birlikte yapılan değişikliğin evrensel nitelikte korunma değeri olan ve Anayasamızın 36. maddesinde düzenlenen *Hak Arama Hürriyeti ve Adil Yargılanma Hakkı* ile yine Anayasamızın 141. maddesinde düzenlenen bütün mahkeme kararlarının gerekçeli olacağına dair anayasal hükme aykırılık teşkil ettiği yine bu düzenleme ile birlikte istinaf mahkemelerinin kıdem vb. durumları dikkate alınarak verecekleri bozma kararları ile ilk derece mahkemeleri hakimleri bakımından öğretici ve yol gösterici kararlar veremeyeceklerine ve ilk derece mahkemesi hakimlerinin istinafın bozma yetkisinin elinden alınması durumunda savunma hakkı ve gerekçeli karar verme noktasında özensiz davranacaklarına dair görüşler mevcuttur⁶⁹. İstinaf mahkemeleri tarafından bakılan ilk derece mahkemelerinin kararları neticesinde kararı inceleyen dairenin başkanının kararı veren ilk derece hakimine çok iyi, iyi, orta veya zayıf notlarından birini verme yetkisine sahip olması⁷⁰ nedeniyle istinaf mahkemelerinin 7079 sayılı Kanun ile birlikte bozma kararı verebilme imkanının azaltılmasının ilk derece hakimlerinin dosyaya verecekleri özenle ilgili görüşe katılabilmek mümkün değildir.

İstinaf mahkemelerince bu kanun kapsamında verilen bozma kararlarına karşı Yargıtay tarafından verilen bozma kararlarına direnilmesi gibi direnme imkanı söz konusu olmadığına dair görüşler mevcuttur⁷¹. Ancak istinaf mahkemelerince verilen bozma kararları bakımından direnme yasağının istinaf mahkemelerinin CMK'nın 289. maddesinde zikredilen bozma sebeplerine dayalı olarak verdiği kararlarla ilgili olduğu bu madde hükmü dışında kalan diğer hukuka aykırılıklar veya eksik soruşturma gibi nedenlerle istinaf mahkemelerinin vermiş olduğu bozma kararlarına karşı ilk derece mahkemesince direnilebileceği, ancak bunun günümüz şartları açısından çok da mümkün olmadığına dair görüşler de mevcuttur⁷². Mevcut kanuni düzenlemeler kapsamında ilk derece mahkemelerine Yargıtay tarafından verilen kararlar bakımından verilen direnme yetkisinin kanunen istinaf mahkemeleri tarafından verilen kararlar bakımından tanınmamış olması nedeniyle kanaatimizce ilk derece mahkemelerinin istinaf mahkemelerinin kararlarına direnme yetkisi bulunmamaktadır. Bizim de katıldığımız görüş kapsamında istinaf mahkemelerinin CMK'nın 289. maddesinde düzenlenen bozma sebepleri dışında kalan diğer hukuka aykırılıklar veya eksik soruşturma işlemleri nedeniyle verdikleri bozma kararlarına karşı ilk derece mahkemelerine direnme hakkı verilmesi⁷³ istinaf mahkemelerinin keyfi bozmalarının önüne geçecektir.

İstinaf mahkemesince CMK'nın 289. maddesinde belirtilen ve g ve h bentleri haricinde söz konusu olan bozma gerekçeleri dışında da bazı istinafa özgü bozma gerekçeleri ile dosyayı bozma yetkisine

⁶⁶ PEHLİVAN, Ali: "İstinaf Kanun Yolu ve Uygulamasının Değerlendirilmesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2019, Cilt 21, Özel Sayı, s. 989.

⁶⁷ ÖZBEK / DOĞAN / BACAŞIZ, s. 776.

⁶⁸ GÖRKEMLİ, s. 172.

⁶⁹ YENİSEY, Feridun: *Ceza Muhakemesinde İstinafın Beş Yılı*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 228-229.

⁷⁰ Söz konusu not takdiriyle ilgili yasal düzenlemeler için bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=22887&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (ET: 02.12.2024).

⁷¹ YENİSEY / NUHOĞLU, s. 964.

⁷² KAYMAZ, Seydi: *Ceza Muhakemesinde İstinaf*, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 187-188.

⁷³ KAYMAZ, s. 188.

sahiptir⁷⁴. Bu noktada 7188 sayılı Kanun ile değişik CMK'nın 280. maddesinin 1. fıkrasının f bendinde “Soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmediğinin veya önödeme ve uzlaştırma usulünün uygulanmadığının anlaşılması ya da davanın ilk derece mahkemesinde görülmekte olan bir dava ile birlikte yürütülmesinin zorunlu olması hâlinde hükmün bozulmasına ve dosyanın yeniden incelenmek ve hükmolunmak üzere hükmü bozulan ilk derece mahkemesine veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği diğer bir ilk derece mahkemesine gönderilmesine” şeklinde belirtildiği üzere ilk derece mahkemesince yapılan yargılamaya konu dosyada soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmediği (örneğin bir milletvekiliyle ilgili yargılamada yasama dokunulmazlığı kalkmadığı halde milletvekili hakkında karar verilmesi durumu) veya önödeme ve uzlaştırmaya tabi olduğu halde bu yollar kullanılmadan ilk derece mahkemesince karar verilmesi durumunda da istinaf mahkemeleri bozma kararı verebilecektir⁷⁵. Benzer şekilde ilk derece mahkemesi tarafından yargılaması yapılan ve ilk derece mahkemesi tarafından yapılan yargılama sırasında önödeme veya uzlaşmaya tabi olmayıp da istinaf aşamasında yargılamaya konu suçun önödeme veya uzlaşmaya tabi suç haline gelmesi durumunda da istinaf mahkemesi dosyayı ilk derece mahkemesine gönderecektir⁷⁶.

İlk derece mahkemesinin önüne gelen dosyada tıpkı uzlaştırma ve önödeme gibi soruşturma ve kovuşturma şartı olarak kabul edilen seri muhakeme kurumunun uygulanmadan ilk derece mahkemesince iddianamenin kabul edilerek hüküm kurulması durumunda istinaf mahkemesince bozma kararı verilmesi gerekmektedir. Yine istinaf mahkemelerinin kurulduğu zamandan beri tartışma konusu olan istinaf edilmiş olan bir hükmün konusunu teşkil eden suçun yargılanmakta olan bir diğer suç ile bağlantılı bulunduğu ve davanın ilk derece mahkemesinde görülmekte olan bir dava ile birlikte yürütülmesinin zorunlu olduğu anlaşıldığında istinaf mahkemesi ikinci derece yargılama merci olması hasebiyle dosyayı kararı veren veya başka bir yetkili ve görevli olan ilk derece mahkemesine göndermek durumundadır.

IV. BÖLGE ADLİYE MAHKEMELERİNİN BOZMA KARARLARININ YOKLUK KAVRAMI İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Mahkemeler tarafından cezai uyumsuzlıkla ilgili olarak verilen son karara hüküm denilmektedir⁷⁷. Ceza yargılamasında mahkemeler tarafından verilen beraat, mahkumiyet, düşme veya davanın reddi gibi kararlar ceza muhakeme hukuku bakımından hüküm olarak kabul edilmektedir⁷⁸. Ancak davayı sonlandıran, mahkemelerin davadan el çekmesi sonucunu doğuran ancak yargılama konusu uyumsuzluğun çözülmesine yönelik hüküm içermeyen ayırma, birleştirme, yetkisizlik veya görevsizlik kararları bu noktada ceza muhakemesi bakımından hüküm niteliği taşımazlar⁷⁹. Hüküm, yargılama makamı tarafından gerçekleştirilen bir ceza muhakemesi işlemi olup ceza muhakemesinde fonksiyonel olarak yargılama makamında bulunmadığı için hüküm verme yetkisine sahip olmayan kişilerin kararları hüküm olarak nitelendirilemez⁸⁰.

Yokluk kavramı, bir muhakeme işleminin “işlemin yapılmamış olduğunu bir başka süjenin farz ve kabul etmesi” olarak ifade edilmektedir⁸¹. Bir kararın yok olarak kabul edilmesi, bir usul işleminin temel unsurlarındaki eksiklik nedeniyle ortaya çıkan, ağır ve önemli aykırılıklara uygulanan bir yaptırımdır⁸². Doktrinde yokluk kavramı, işlemin bünyesinde yer alan hukuka aykırılığın en ağır olduğu

⁷⁴ YENİSEY / NUHOĞLU, s. 964.

⁷⁵ YENİSEY / NUHOĞLU, s. 964; ÖZBEK / DOĞAN / BACAŞIZ, s. 776; ŞAHİN / GÖKTÜRK, s. 631; KARAKEHYA, s. 499.

⁷⁶ Yargıtay, 15. CD, T. 19.11.2018, E. 2018/8276, K. 2018/8149 (Yargıtay Karar Arama).

⁷⁷ KARAKEHYA, s. 442.

⁷⁸ SOYASLAN, s. 422 vd.

⁷⁹ ŞAHİN / GÖKTÜRK, s. 552.

⁸⁰ ÖLMEZ, Gökhan: “Ceza Muhakemesinde Hükmün Yokluğu Sorunu”, *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 2023, Cilt 81, Sayı 4, s. 1003.

⁸¹ YENİSEY / NUHOĞLU, s. 147.

⁸² HAKERİ / ÜNVER, s. 320.

durumlarda tatbik edilmesi gereken en ağır yaptırım olarak kabul edilmektedir⁸³. Doktrindeki kabul bu olmakla birlikte gerek ceza muhakemesi kanununda gerekse de doktrinde hangi hukuka aykırılıkların söz konusu olması durumunda yokluk yaptırımının uygulanması gerektiğine dair net bir kriter geliştirilmemiştir⁸⁴. Yargıtay yokluk kavramını, kendisine başvurulmuş mercin görev ve yetkisi olmayan bir kararı incelemesi, bir ceza soruşturması bulunmaksızın takipsizlik kararı verilmesi, suçtan zarar görmeyen kişilerin davaya katılmasına karar verilmesi, nihai hüküm sonrasında mahkemenin hükmü değiştirmesi veya tutuklama kararı vermesi gibi ağır hukuka aykırılıklarla malul kararlar olarak kabul etmektedir⁸⁵.

Ceza muhakemesine konu olan bir işlemin veya kararın, bu işlemi yapan veya kararı veren makam dışında başka bir kişi tarafından ortadan kaldırılması için kanun yolu tanınmış olan hallerde Yargıtay'a göre söz konusu işlemin veya kararın yokluğundan söz edilemeyecektir⁸⁶. Bu noktada kanunun aykırılıkları giderme noktasında çareler kabul ettiği durumlarda işlemin yokluğundan değil, varlığından söz edilmesi gerekmektedir. Zira aykırılığı giderme, işlemi muhafaza ederek veya ortadan kaldırarak yapılacaktır ki bu da işlemin varlığının kabulü demektir⁸⁷. Yargıtay'ın bu noktada vermiş olduğu karar, yok hükmünde kabul edilmesi gereken bir kararın varlığı durumunda mevzuatta nasıl hareket edileceği noktasında düzenleme bulunmaması ve bu tarz kararların yokluğunu tespit eden bir makama ihtiyacın hasıl olması nedeniyle yerindedir⁸⁸.

Anayasamızın 36. maddesinin 2. fıkrası “Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki olaya bakmaktan kaçınmaz.” şeklinde düzenlenmiştir. Bu anayasal düzenlemeden de anlaşılacağı üzere, mahkemelerin görev ve yetki alanına giren bir konuda yargılama yapmaktan veya karar vermektan imtina etmesi en başta anayasal bir ihlal olarak değerlendirilmez⁸⁹. Yine adil yargılanma hakkı kapsamında kabul edilen ve tabii hâkim bir diğer adıyla doğal hâkim huzurunda yargılanma hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin 1. fıkrasında “Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş ... mahkeme huzurunda görülmesini isteme hakkına sahiptir...” şeklinde düzenlenmiştir. Kanunla kurulmuş bir mahkeme huzurunda yargılanma hakkı, kişilerin davacı veya davalı olduklarında, tarafı oldukları uyuşmazlıkla ilgili hangi mahkemenin görevli ve yetkili olduklarını önceden bildikleri ve aralarındaki ihtilafın ortaya çıkmasından önce söz konusu mahkemenin ve mahkemede görevli olan hâkim veya hâkimlerin belirli olmasıdır. Bu hak, uyuşmazlıkların ortaya çıkmasından sonra, uyuşmazlığa veya uyuşmazlığın taraflarına göre mahkeme kurulmasını engellemek amacıyla tanınmıştır⁹⁰. Adil yargılanma hakkı kapsamında kabul edilen tabii hâkim ilkesi gereğince de bir uyuşmazlıkta hangi mahkeme görev ve yetkiliyse, o uyuşmazlığa da o mahkemenin bakması gerekmektedir⁹¹. Kanunla kurulmuş mahkeme önünde yargılanma hakkı, kendisini hukuk devleti olarak kabul eden tüm devletlerde anayasal güvence altına alınması gereken ilkelere dendir⁹².

Çalışmamızın önceki bölümünde de ifade ettiğimiz gibi CMK m. 280. maddesinin 1. fıkrasının e ve f bentlerinde istinaf incelemesi neticesinde bozma kararı verilebilecek haller sınırlı bir şekilde sayılmış-

⁸³ ÖLMEZ, s. 1018.

⁸⁴ ÖLMEZ, s. 1018.

⁸⁵ HAKERİ / ÜNVER, s. 321.

⁸⁶ Yargıtay, CGK, T. 06.05.2008, E. 2008/90, K. 2008/100 (Yargıtay Karar Arama).

⁸⁷ YENİSEY / NUHOĞLU, s. 147.

⁸⁸ ÖLMEZ, s. 1021.

⁸⁹ ÖLMEZ, s. 1003.

⁹⁰ KAPLAN, Metin: *Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2024, s. 194; Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği: *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Adil Yargılanma İlkesi Işığında Hukuk Devleti ve Yargı Reformu*, Tüsiad Yayınları, İstanbul, 2003, s. 55.

⁹¹ KAPLAN, s. 194.

⁹² ÖZEN, Muharrem: “Yargı Bağımsızlığını Zedeleyen Düzenleme, Uygulamalar ve Bağımsızlığı Sağlamaya Yönelik Çözüm Önerileri”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2010, Sayı 1, s. 38.

tır. Buna göre “ilk derece mahkemesinin kararında 289 uncu maddenin birinci fıkrasının (g) ve (h) bentleri hariç diğer bentlerinde belirtilen bir hukuka aykırılık nedeninin bulunması” ve “soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmediğinin veya önödeme ve uzlaştırma usulünün uygulanmadığının anlaşılması ya da davanın ilk derece mahkemesinde görülmekte olan bir dava ile yürütülmesinin zorunlu olması” hallerinde bozma kararı verilebilecektir⁹³. Bozma nedenlerine bakıldığı zaman bu nedenlerin oldukça sınırlı olduğunu ve kıyas yoluyla genişletilebilmesinin de mümkün olmadığı anlaşılmaktadır.

Bozma nedenlerinin usule ilişkin nedenler olarak düzenlendiği maddi meseleye veya suç vasfına yönelik olarak bir bozma nedeninin düzenlenmediğini görmekteyiz⁹⁴. Düzenlemeye göre istinaf mahkemelerinin ilk derece mahkemeleri tarafından verilen kararları esas yönünden yani maddi ceza hukukuyla ilgili olan hukuka aykırılıklarla ilgili olarak bozma kararı veremeyecektir⁹⁵. Nitekim Anayasa Mahkemesi istinaf mahkemelerince esas yönünden yapılan inceleme neticesinde ilk derece mahkemesince verilen kararların, CMK’nın 289. maddesinde belirtilen ve g ve h bentleri haricinde söz konusu olan bozma gerekçeleri dışında istinaf mahkemelerince bozulmalarının Anayasamızın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı kapsamında güvence altına alınan kişilerin mahkemelere erişim haklarını, istinaf mahkemesi önünde sözlü yargılanma haklarını ve kanun yolu mahkemelerine erişim haklarını ihlal ettiğine kanaat getirmiştir⁹⁶.

Yargıtay tarafından verilen kararlar incelendiğinde 7079 sayılı Kanun’la değişik 5271 sayılı CMK’nın 289. maddesinde belirtilen ve g ve h bentleri haricinde söz konusu olan bozma gerekçeleri dışında istinaf mahkemelerinin bozma kararlarını veremeyecek olmalarına rağmen adeta kanun maddelerini hiçe sayarak istinaf mahkemelerinin önemli bir bölümünün ilk derece mahkemelerince verilen kararları esas yönünden yani maddi hukuka yönelik aykırılıkları gerekçe göstererek dosyaları bozup ilk derece mahkemelerine gönderdikleri belirtilmektedir⁹⁷. Bu konuda Yargıtay da ilk derece mahkemeleri tarafından verilen kararların istinaf mahkemeleri tarafından incelenmesi neticesinde esas yönünden verilen bozma kararları sonrasında ilk derece mahkemelerince yeniden yargılama yapılarak verilen kararları yok hükmünde saymış ve istinaf mahkemelerinin CMK’nın 280. maddesinin 1. fıkrasının e bendi kapsamında böyle bir yetkisinin olmadığını ifade etmiştir⁹⁸. Yine benzer şekilde Yargıtay bölge adliye mahkemelerinin hukuka aykırı olarak kanunen sayılan bozma sebepleri dışında kalan sebeplere dayalı olarak bozma kararı vermesi durumunda ilgililerin bölge adliye mahkemesi kararına yönelik olarak CMK’nın 308. maddesinin A fıkrasında düzenlenen olağanüstü kanun yollarından itiraz kanun yoluna başvurulabileceğini belirtmiştir⁹⁹.

Yargıtay yine bir kararında istinaf mahkemelerinin kanunen kendilerine tanınmayan bir yetkiye dayanarak ilk derece mahkemelerince verilen kararları CMK’nın 280. maddesinin 1. fıkrasının e bendine aykırı olarak bozması durumunda gerek istinaf mahkemesince verilen bozma kararını gerekse de

⁹³ BİRTEK, *Beraat Kararının İstinaf Kanun Yolunda Bozulması*, s. 458.

⁹⁴ BİRTEK, *Beraat Kararının İstinaf Kanun Yolunda Bozulması*, s. 459.

⁹⁵ BİRTEK, *Beraat Kararının İstinaf Kanun Yolunda Bozulması*, s. 459.

⁹⁶ AYM, Ömer Oral, B. No: 2023/33667, T. 09.01.2025 (Kararlar Bilgi Bankası).

⁹⁷ Yargıtay, 2. CD, T. 18.07.2024, E. 2023/29158, K. 2024/946 (Yargıtay Karar Arama); Yargıtay, 2. CD, T. 03.07.2023, E. 2023/14506, K. 2023/3965 (Yargıtay Karar Arama); Yargıtay, 2. CD, T. 08.07.2024, E. 2024/3145, K. 2024/11040 (Yargıtay Karar Arama).

⁹⁸ Yargıtay, 2. CD, T. 08.07.2024, E. 2024/3145, K. 2024/11040 (Yargıtay Karar Arama): “...(B)ozma kararında belirtilen hukuka aykırılıkların aynı Kanun’un 280/1-e maddesinde sınırlı olarak sayılan bozma nedenleri arasında gösterilmediği anlaşılmakla, buna göre Bölge Adliye Mahkemesi Ceza Dairesince davanın yeniden görülmesine karar verilerek yapılacak duruşma sonucunda hukuka aykırılığın giderilmesi yerine, dosya üzerinden yapılan inceleme neticesinde bozma kararı verilmesinin ve anılan karara yönelik direnme yetkisi bulunmayan İlk Derece Mahkemesince yeniden hüküm kurulmasının yasal dayanağının bulunmadığı...”. Yargıtay, 2. CD, T. 17.12.2024, E. 2024/2433, K. 2024/20239 (Yargıtay Karar Arama); Yargıtay, 2. CD, T. 10.12.2024, E. 2024/15265, K. 2024/19142 (Yargıtay Karar Arama); Yargıtay, 2. CD, T. 10.12.2024, E. 2024/12184, K. 2024/19233 (Yargıtay Karar Arama).

⁹⁹ Yargıtay, 2. CD, T. 04.07.2024, E. 2024/7285, K. 2024/10932 (Yargıtay Karar Arama): “... Bölge Adliye Mahkemesi Ceza Dairesince davanın yeniden görülmesine karar verilerek yapılacak duruşma sonucunda hukuka aykırılığın giderilmesi yerine dosya üzerinden yapılan inceleme neticesinde bozma kararı verilmesi” şeklindeki hukuka aykırılığa ilişkin olarak Samsun Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığınca 5271 sayılı Kanun’un 308/A maddesi gereği olağanüstü kanun yollarından itiraz yoluna başvurulabileceği değerlendirilmekte...”.

ilk derece mahkemesince istinaf mahkemesinde verilen bozma ilamını yok hükmünde kabul etmiştir¹⁰⁰. Yargıtay'ın zikredilen son kararları ile birlikte daha önce kabul edilen kanun maddesinin yanlış yorumlanmasının söz konusu olduğu, hâkimin takdirine bağlı ve bilinçli uygulamalardaki hata ve aykırılıkların yok hükmünde kabul edilmemesi yönündeki kararını değiştirdiği anlaşılmaktadır¹⁰¹.

Yargıtay kararlarında istinaf mahkemelerince yapılan istinaf incelemesi neticesinde CMK'nın 280. maddesinin 1. fıkrasının e bendine aykırı olarak esas yönünden verilen bozma kararlarının hukuka aykırılıkları söz konusu olsa bile yok hükmünde kabul edilmesinin mümkün olmadığına dair öğretide çeşitli görüşler mevcuttur¹⁰². Kanaatimizce istinaf mahkemeleri tarafından CMK'nın 280. maddesinin 1. fıkrasının e bendine aykırı olarak esas yönünden bozma kararlarının Yargıtay tarafından yok hükmünde sayılması yerinde olmuştur. Çünkü istinaf mahkemelerinin bu şekilde vermiş oldukları kararların kendi kuruluş felsefelerine öncelikle aykırı olmasının yanında istinaf mahkemelerince açıkça kanuna aykırı hareket edilmek suretiyle dosya taraflarının tabii hâkim huzurunda yargılanma hakları ihlal edilmektedir. Kanaatimizce kanun koyucu söz konusu düzenlemeyi yaparak ilk derece mahkemesinin verdiği kararda esas yönünden hukuka aykırılık bulunması durumunda, söz konusu kararın istinaf edilmesi halinde istinaf mahkemesini dosyayı ilk derece mahkemesi gibi hem maddi hem de hukuki olarak inceleme ve yargılama yapma görevini haiz kılmıştır. Bu nedenle dosya taraflarının istinaf mahkemesi dışında başka bir mahkemede yeniden yargılanması tabii hâkim ilkesine aykırılık teşkil edecek yine bu kararların yargılama süreçlerini ciddi bir biçimde uzatacak olması nedeniyle tarafların makul sürede yargılanma hakları ihlal edilmiş olacaktır.

İstinaf mahkemelerince verilen istinaf başvurusunun esastan reddi ile istinaf mahkemesince yargılama yapılarak verilen kararlara karşı CMK'nın 286. maddesinin 1. fıkrasında belirtildiği üzere Yargıtay temyiz olağan kanun yoluna gidilebilmektedir¹⁰³. Bu şekilde istinaf mahkemelerince verilen bazı kararların temyiz edilebilir olduğu gerçeğinden yola çıkarak bir örnek verecek olursak ilk derece mahkemesi tarafından verilen bir kararın istinaf edilmesi neticesinde istinaf mahkemesince söz konusu kararın CMK'nın 280. maddesinin 1. fıkrasının e bendine aykırı olarak esas yönünden istinaf mahkemesince bozulmuş olduğunu kabul edelim. Bozma kararı sonrası bu karara karşı direnilemeyecek olması nedeniyle ilk derece mahkemesi tarafından bozma kararı doğrultusunda karar verilsin ve bu karar da tekrardan istinaf edilmesi sonrasında istinaf mahkemesi tarafından hukuka uygun bulunsun. İstinaf mahkemesince verilen istinaf başvurusunun esastan red kararına karşı ilgililerin temyiz kanun yolu için Yargıtay'a başvurmaları durumunda dosya tarafları hem istinaf sürecinden dolayı hem de temyiz sürecinden dolayı ciddi şekilde yıpranmış olacaklardır. Kanun koyucu da bu durumu düşünmüş olacak ki istinaf mahkemelerinin bozma yetkisini oldukça sınırlı tutmuştur. İstinaf mahkemelerinin bozma kararı verme noktasındaki uygulamalarının yargılamaları hızlandırmak şöyle dursun bilakis yargılama süreçlerini daha da uzatan ve yavaşlatan sonuçlar doğurmaya başlamış bu noktada istinaf mahkemeleriyle hedeflenen amaçlar gerçekleşmemiştir¹⁰⁴.

¹⁰⁰ Yargıtay, 2. CD, T. 24.09.2024, E. 2024/7672, K. 2024/12773 (Yargıtay Karar Arama): "... Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 4.Ceza Dairesinin, 21.11.2023 tarihli ve 2023/5240 Esas, 2023/37069 Karar sayılı kararı ile bozma üzerine Samsun Asliye Ceza Mahkemesinin 28.12.2023 tarihli ve 2023/1108 Esas 2023/1239 Karar sayılı kararının hukuki değerden yoksun ve yok hükmünde olduğu belirlenerek yapılan incelemede..."

¹⁰¹ Söz konusu karar için bkz. Yargıtay, CGK, T. 15.03.2016, E. 2014/482, K. 2016/125 (Yargıtay Karar Arama).

¹⁰² "... CMK 280/1-e, f hükümlerine aykırı bir şekilde -Kanun'da sınırlı sayılan haller dışında- özellikle suç vasfına veya sübute yönelik olarak- tesis olunan bozma kararlarının, yok hükmünde sayılması mümkün değildir." şeklindeki değerlendirme için bkz. BİRTEK, *Be- raat Kararının İstinaf Kanun Yolunda Bozulması*, s. 461. "... (İ)stinaf mahkemesinin esas yönünden vermiş olduğu bozma kararına karşı ilk derece mahkemesinin ..direnme kararı vermesi mümkün değildir." şeklindeki değerlendirme için bkz. YENİSEY / NUHOĞLU, s. 981. "Yargıtay, istinaf başvurusunun esastan reddi kararlarına yönelik temyiz incelemesi yaparken, bölge adliye mahkemesinin o dosya- da daha önce verdiği bozma kararının usul ve yasaya aykırı olduğunu belirtmek suretiyle hükmü bozmaktadır. Kanaatimizce, verilen bu kararlar yerinde değildir..." şeklindeki değerlendirme için bkz. ATALAN, s. 56. "... (C)eza muhakemesinde bir hükmün yok hükmünde kabul edilmesinin ceza muhakemesinin mantığı ile bağdaşmayacaktır. Ceza muhakemesi önüne gelen bir uyumsuzlukla ilgili kural olarak esas bakımından bir karar vermeli ve bu karar geçerli ve infaz edilebilir olmalıdır. Bu durumun istisnasını ise muhakeme şartının ger- çekleşmemesi nedeniyle esas hakkında bir karar verilemeyecek olması oluşturmaktadır. Bunlar dışında ayrı bir kategori olarak hükmün yokluğuna yer verilmesi gerekli değildir..." şeklinde değerlendirme için bkz. KILIÇ, Ali Şahin: "Ceza Muhakemesi Şartlarının Genel Teorisi", *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, 2024, Cilt 12, Sayı 2, s. 211.

¹⁰³ YENİSEY / NUHOĞLU, s. 981.

¹⁰⁴ ÜLKÜ, Murat Fatih: "İstinaf Mahkemelerinin Yeniden Karar Vermekten Kaçınmasının Yarattığı Sorunlar Üzerine", *Ankara Barosu Dergisi*, 2023, Cilt 81, Cumhuriyet Yüzüncü Yıl Özel Sayısı, s. 534.

SONUÇ

Çalışmamızın ana konusunu oluşturan ve 25673 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak 1.6.2005 tarihinde yürürlüğe giren ve CMK’da düzenlenen istinaf incelemesi veya faaliyetlerinin asıl olarak 20.07.2016 tarihinden itibaren başlamış olduğunu çalışmamızda ifade etmiştik. Bu mahkemelerin hukuk sistemimiz içerisinde yer edinmesinin asıl gerekçesi temyiz merci olarak ceza muhakemesi sistemimizde yer edinen Yargıtay’ın ciddi anlamda artan iş yükünü azaltmaktır. Bunun yanında temyiz mahkemesinin artan iş yoğunluğuna paralel bir şekilde dava dosyalarının temyiz merci tarafından incelenme sürelerinin de ortalama üç dört yılı bulması beraberinde dosya taraflarının makul sürede yargılanma haklarını da ciddi bir biçimde ihlal etmekteydi. Hal böyle olunca yargısal süreçleri kısaltmak, dava taraflarının makul sürede yargılanma haklarını güvence altına almak ve yargılamalar sonucunda verilen kararların isabet derecelerini artırmak amacıyla hukuk sistemimize yasal olarak 2005, faaliyete başlama bakımından ise 2016 yılında giren istinaf mahkemelerinden beklentinin oldukça fazla olduğu anlaşılmaktadır. Kanun koyucunun istinaf mahkemelerinden beklentisinin bu denli yüksek olduğundan söz etsek bile bu beklentilerin ne kadarının karşılık bulduğu ise oldukça tartışmalıdır. İstinaf mahkemelerinin faaliyete geçtiği ilk dönemlerde istinaf mahkemelerinin önüne gelen dosyaların karara bağlanma hızlarının ortalama bir buçuk iki ay olduğu anlaşılmakta ise de yıllara göre Adalet Bakanlığı istatistiklerine bakıldığında istinaf mahkemelerinin dosya sayısı arttıkça bu mahkemelere gelen dosyaların karara bağlanma hızları da ciddi bir şekilde yavaşlamıştır. Örneğin ceza dosyaları bakımından 2017 yılında istinaf mahkemelerinin önüne gelen bir dosyanın karara bağlanması için geçen ortalama süre 49 gün iken; bu sürenin 2023 yılı itibarıyla 228 olduğu görülmüştür¹⁰⁵. Yani istinafin ilk dönemlerinde ortalama bir buçuk ayda karara bağlanan bir dosya 2023 yılı itibarıyla ortalama yedi buçuk ayda karara bağlanmaktadır. Yine 2023 yılı içerisinde ülke genelinde istinaf mahkemelerinin önüne gelen ceza davası dosya sayısı 1.222.917, bir önceki yıldan devreden dosya sayısı 921.682 iken 2023 yılında istinaf mahkemelerince karara bağlanan dosya sayısı ise 1.141.622’dir¹⁰⁶. Toplam dosya sayısından karara çıkan dosya sayısını çıkardığımızda 1.002.977 dosyanın karar verilmek üzere bir sonraki yıla devredildiği anlaşılmaktadır.

Söz konusu istatistiki verilere bakıldığında istinaf mahkemelerinin bir ceza dosyasını karara bağlama sürelerinin ortalamasının en az bir yıl olduğu anlaşılmaktadır. Bu süre dosyanın kapsamına göre iki ila üç yıla da tekabül edebilmektedir. Bu dosyaların bazılarının özellikle 7418 sayılı Kanun ile birlikte getirilen düzenlemelerle daha da genişletilmek suretiyle temyiz denetimine tabi kılındığını düşünürsek en az bir iki yıl istinafta süre kaybeden bir dosyanın temyiz edilmesi durumunda temyiz mercinde de en az bir o kadar daha süre geçireceği anlaşılmaktadır. Bu durumun sonucu olarak ülkemizde bir ceza dosyasının kesinleşme sürecinin iki üç yılı bulduğu anlaşılmaktadır. Tabi bu süreler istinaf veya temyiz makamları tarafından dosyanın bozularak ilk derece mahkemelerine gönderilmesi sonrasında o mahkemelerde geçecek olan süreler de eklendiğinde karşımıza oldukça uzun sürelerin çıktığını görmekteyiz. Çalışmamızda belirttiğimiz şekilde uygulamada istinaf mahkemelerinin, kendi mevcut iş yoğunluklarını azaltmak amacıyla 7079 sayılı Kanunla CMK’nın 289. maddesinde belirtilen ve (g) ve (h) bentleri ve diğer istisnai hallerle sınırlı olan bozma gerekçeleri dışında kanunun dışına çıkarak açık bir şekilde kanunu ihlal etmek suretiyle ilk derece mahkemelerinin kararlarını esas bakımından bozduklarına sıklıkla tanıklık etmekteyiz.

Bu bozma kararlarının hukuken yerinde olmadığına açık olması bir yana özellikle kanunen istinaf mahkemeleri tarafından verilen bozma kararlarına karşı direnme kararı verilememesinin de bazı istinaf dairelerince çok ciddi bir şekilde kötüye kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu durum ilk derece mahkemelerinin iş yüklerini artırmış olmasının yanında dosya taraflarının istinaf mahkemelerinin ka-

¹⁰⁵ Söz konusu karar için bkz. 2023CALISMALARI59.pdf (ET: 27.01.2025). https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22042024115644ADAlet_ist-

¹⁰⁶ Söz konusu karar için bkz. 2023CALISMALARI59.pdf (ET: 27.01.2025). https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22042024115644ADAlet_ist-

nunen belirli hallerde ilk derece mahkemesi gibi yargılama yetkisine haiz olduğu gerçeği karşısında tabii hâkim ilkesini de ciddi bir şekilde ihlal etmektedir. Bu şekilde verilen kararların dosya taraflarının adil yargılanma haklarını da ihlal ettiği kanaatindeyiz. Çalışmamızda yer verdiğimiz Anayasa Mahkemesi tarafından bireysel başvuru kapsamında istinaf mahkemesince yapılan inceleme neticesinde verilen bozma kararlarının dosya taraflarının adil yargılanma hakkı kapsamında güvence altına alınan mahkemelere erişim hakkını ihlal ettiğine kanaat getirmiştir. Anayasa Mahkemesi söz konusu incelemede istinaf mahkemelerinin kanunen çizilen sınırlar dışına çıkarak kanun koyucu tarafından tanınmamış bir yetkiye dayanarak hareket ettiğine dair tespitlerde bulunması istinaf mahkemelerinin kararlarının hukukiliği açısından oldukça önemlidir. İstinaf mahkemelerinin büyük çoğunluğunun bu yönde süregelen uygulamaları Yargıtay'ın da dikkatini çekmiş ve yüksek mahkeme son dönemde istinaf incelemesi neticesinde karşısına gelen dosyalarda istinaf mahkemelerinin yetkilerini aşıp kanunu ihlal etmek suretiyle yok hükmünde kararlar verdiği vurgu yapmıştır. Çalışmamızda bu hususlara detaylıca yer vermemizin yanında çalışmamızın istinaf başlıklı bölümünde ele aldığımız Alman ve Fransız ceza muhakemesi sistemlerinde kabul edilen istinaf ve temyiz tabi olan dosyalar bakımından yapılan hafif suç- ağır suç ayırımına benzer bir şekilde ülkemizde de düzenlemeler yapılabilir. Bu noktada ilk derece ceza mahkemeleri tarafından verilen nispeten ağır ceza gerektiren suçlar veya suç önemli olmaksızın verilen cezanın niceliği dikkate alınarak fazla ceza içeren kararların doğrudan istinafa aşamasına tabi kılınmaksızın temyiz tabi tutulması gerektiği kanaatindeyiz. Yine benzer şekilde nitekim daha hafif nitelik taşıyan suçlar veya suç önemli olmaksızın verilen cezanın niceliği dikkate alınarak daha az ceza içeren suçlar bakımından ise istinaf kanun yolunun tek başına başvurulabilir merciler haline getirilmesi bu suçlar bakımından temyiz kanun yoluna başvurulamaması hedeflenen amaçlar bakımından daha yerinde olur düşüncesindeyiz. Çünkü halihazırda uygulanan ve çalışmamızda da dile getirdiğimiz ilk derece mahkemelerinin verdiği kararlarının incelenmesi neticesinde istinaf mahkemelerince verilen kararlara konu bazı suç tipleri bakımından istinaf mahkemelerinin kararları için temyiz merci olan Yargıtay'a da gidilebilmekte yani bu dosyaların istinaf incelemesine ek olarak temyiz incelemesine de tabi tutulduğunu görmekteyiz. Sonuç olarak mevcut olağan kanun yolu uygulamasının yargısal süreçler ve adil yargılanma hakkı bakımından ciddi anlamda sorunlar barındırdığı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- ATALAN, Mustafa: “Türk Ceza Yargılamasında İstinaf Mahkemesi Kararlarının Kesin Niteliği ve Kanun Yollarına Başvuru”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2023, Sayı 53, s. 43-80.
- BİRTEK, Fatih: “Beraat Kararının İstinaf Kanun Yolunda Bozulması Sonrasında Verilen Mahkûmiyet Kararının Temyiz Edilebilirliğine İlişkin Tartışma”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2023, Cilt 25, Sayı 2, s. 453-476 (Beraat Kararının İstinaf Kanun Yolunda Bozulması).
- BİRTEK, Fatih: *Ceza Muhakemesinde İstinaf*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019 (İstinaf).
- CENTEL, Nur / ZAFER, Hamide: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 20. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2021.
- ÇAKIR, Kerim: “Ceza Muhakemesinde Bölge Adliye Mahkemesinin Bozma Kararı Vermesi ve Bozma Sonrası Direnme Yasağı”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 2022, Cilt 17, Sayı 195, s. 47-57.
- ÇINAR, Ali Rıza: “İstinaf”, *Fasikül Hukuk Dergisi*, 2010, Cilt 2, Sayı 8, s. 14-25.
- GÖKCEN, Ahmet / ALŞAHİN, M. Emin / ÇAKIR, Kerim: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 8. Baskı Adalet Yayınevi, Ankara, 2023.
- GÖRKEMLİ, Burcu: *Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf Kanun Yolunda Kovuşturma*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.
- GÖSSEL, Karl Heinz: “İstinaf Kanun Yolu Hakkında Sistemik Açıklama”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2017, Cilt 12, Sayı 159, s. 1-20.
- HAKERİ, Hakan / ÜNVER, Yener: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 22. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2024.
- İTİŞGEN, Rezzak: “Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2014, Cilt 5, Sayı 16, s. 373-404.
- KAPLAN, Metin: *Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2024.
- KARAKEHYA, Hakan: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 5. Baskı, Nisan Kitabevi, Eskişehir, 2023.
- KAYMAZ, Seydi: *Ceza Muhakemesinde İstinaf*, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- KILIÇ, Ali Şahin: “Ceza Muhakemesi Şartlarının Genel Teorisi”, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, 2024, Cilt 12, Sayı 2, s. 197-215.
- KINZIG, Jörg / ÖZKAN, Salih: “Almanya’da Kanun Yolu Konulu Bilimsel Araştırma”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2012, Cilt 12, Sayı 159, s. 107-124.
- KUNTER, Nurullah: *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 10. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1989.
- ÖLMEZ, Gökhan: “Ceza Muhakemesinde Hükmün Yokluğu Sorunu”, *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 2023, Cilt 81, Sayı 4, s. 996-1043.
- ÖZBEK, Veli Özer / DOĞAN, Koray / BACAŞIZ, Pınar: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 16. Baskı Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- ÖZEN, Muharrem: “Türk Ceza Muhakemesinde İstinaf”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2016, Cilt 4, Sayı 65, s. 2331-2388 (İstinaf).
- ÖZEN, Muharrem: “Yargı Bağımsızlığını Zedeleyen Düzenleme, Uygulamalar ve Bağımsızlığı Sağlamaya Yönelik Çözüm Önerileri”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2010, Sayı 1, s. 31-65.
- PEHLİVAN, Ali: “İstinaf Kanun Yolu ve Uygulamasının Değerlendirilmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2019, Cilt 21, Özel Sayı, s. 965-995.
- SELÇUK, Sami: “Temyiz Denetiminin Sınırları ve Bu Sınırlara Uymamanın Kaçınılamaz Sancılı Sonuçları/Açmazları/Tehlikeleri”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2013, Cilt 19, Sayı 2, s. 319-361.
- SOYASLAN, Doğan: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016.

- ŞAHİN, Cumhur / GÖKTÜRK, Neslihan: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 14. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- TOROSLU, Nevzat / FEYZİOĞLU, Metin: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 16. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2016.
- TÜRK SANAYİCİLERİ ve İŞ ADAMLARI DERNEĞİ: *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Adil Yargılanma İlkesi Işığında Hukuk Devleti ve Yargı Reformu*, Tüsiad Yayınları, İstanbul, 2003.
- ÜLKÜ, Murat Fatih: “İstinaf Mahkemelerinin Yeniden Karar Vermekten Kaçınmasının Yarattığı Sorunlar Üzerine”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2023, Cilt 81, Cumhuriyet Yüzüncü Yıl Özel Sayısı, s. 533-556.
- YAŞAR, Osman: *Ceza Muhakemesi Kanunu*, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.
- YENİSEY, Feridun / NUHOĞLU, Ayşe: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- YENİSEY, Feridun: *Ceza Muhakemesinde İstinafın Beş Yılı*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- YURTCAN, Erdener: *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi (CMK) Mart 2019 Tarihi İtibariyle 7165 Sayılı Kanun ile Birlikte*, 9. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.